

successus prosperos afferre quondam apud ethnicos persuasio erat, quas imaginum superstitiones Arabes in quibusdam figuratibus ac talismanibus, Judæi in nominibus scriptis aut pronuntiatis imitabantur, quæ utique est iconolatria aut onomatolatria. (Syst. theolog. pag. 142, seqq.)

Ad idoloratriam necessariò fluere ex polytheismo, ipsique intimam esse, cum tanquam totidem dii per eum colantur, qui vel nunquam extiterunt, cujusmodi sunt omnes divinitates abstractæ, Febris, e. g., Fortuna, Fatum, etc., vel qui fuerunt in censu creaturarum, e. g., Saturnus, Jupiter, etc. Non nisi serò à nonnullis philosophis, ut cohonestarent polytheismum et idoloratriam jamjam fatiscentem, atque ut se à Christianorum argumentis, quibus premebantur subducerent, allegoricæ interpretationes diversorum nummum excogitatae sunt.

Absque animadversione dimitti hic nequit mala adversariorum fides ac pessima agendi ratio, qui ut ethnicos ab idoloratriæ crimine liberent, toti in eo sunt, ut ostendant illos non nisi cultu relativo simulacra veneratos esse; ut autem idoloratriæ Catholicos insimulent, tradunt cultum relativum imaginum idoloratricæ superstitione nullâ ratione vacare.

Ad secundum, distinguo: Catholicis unam imaginem præ aliâ colere seu venerari consueverunt propter causas aliquas extrinsecas, concedo; propter virtutem eidem insitam seu propter se, nego. Nemo enim Catholicorum ignorat, imagines in se spectatas nihil habere, quare una præ aliâ coli mereatur. Extrinsecæ igitur sunt et accidentales causæ omnes, quibus aliquis permovetur ad unam potius quam ad aliam venerandam: nempe sive quòd Deus dignatus fuerit per aliquam prodigiâ perpetrare et gratias elargiri; sive quòd ad alicujus conspectum ferventiorum in se affectum excitari quispiam experiatur. Istæ enim atque his similes aliæ causæ non parùm influunt ad peculiarem ejusmodi venerationem nonnullis imaginibus conciliandam.

Exinde ratio petitur illarum peregrinationum, quas interdum Catholicis instituunt ad longinqua sanctuaria, ut vocant. Has quidem maligno dente carpunt Protestantes, ast perperam: siquidem eas à remotissimis temporibus usu receptas fuisse novimus (1), et à sanctis-

(1) Confer Jac. Gretseri S. J. eruditum et copiosum opus de sacris Peregrinationibus in quatuor libros distributum cum appendicibus

simis viris institutas (1) neque imagines venerandi causâ tantum arripiebantur, aut ad recolenda augusta religionis nostræ monumenta, verum etiam ut hæc viatores ratione se duris poenitentiae laboribus exercerent. Sic legitur in officio S. Joan. Cantii lect. 2 Noct., eum quater Romam venisse, tum ut sedem Apostolicam, cui maxime addictus fuit, honoraret, tum ut sui (sic enim aiebat) purgatorii poenas, expositâ illic quotidie peccatorum veniam, redimeret.

Hæc omnia domestico ipsis Protestantibus testimonio libet adstruere, adversus autem synodum Pistoriensem eò melius adhuc ejusmodi testimonium urgemus, ut pateat non defuisse inter A catholicos, qui rectius de his senserit quam synodus ipsa. Sic igitur rursùm scribit op. cit. p. 148 Leibnitzius: «Censendum est equidem pietatis aliquando esse, loca quædam sacra præ aliis vel liberè, vel ex voto, visere, aliaque id genus obire, quoniam ipsum cæteræque circumstantiæ propositi singulares pars sunt honoris: et laudanda est præparatio animi sibi aliquam poenam legemque certam dicentis, serii propositi ac zeli nostri peculiaris ostensio, et cum publicâ concurrentium hominum pietatis significatione privata conspiratio ad Dei honorem; et locus ipse divinis beneficiis insignis recordatione illâ et commemoratione fortius movet animum, et sacro quodam horrore percillit: quod ne Protestantes quidem quibus sepulcrum Domini adire datum est, diffiteri memini.»

Si superstitionem saperet pictas tabulas velo obducere, hujus superstitionis auctor Deus ipse esset, qui Exod. 40, 5, mandavit Moysi, ut demitteret velum ante arcam; superstitionis reus fuisset Salomon qui, ut legitur 2 Paral. 3, velum demisit ante altare aureum. Notum est in antiquis ecclesiis partem interiorem

adversus Petrum Molinæum. Opp. auctoris edit. Ratisbon. 1754, tom. 4, part. post. Vid. etiam Encycl. Bened. XIV, dat. 16 junii 1749.

(1) Præter exempla quæ affert cit. Gretserus libb. 1 et 2, recentia habemus in S. Carolo Borromæo, qui petiit Varallum ad venerandum illud sanctuarium; in S. Francisco Salesio, qui Augustam Taurinorum ad venerandum sacram Sindonem se contulit; in S. Joan. Cantio, qui tum Hierosolymam, tum Romam non semel peregrinatus est ad invisa loca sacra, ac limina Apostolorum. Quare synodus Pistoriensis, quæ cum Protestantibus hæc peregrinationes improbat, se parvipendere venerandam antiquitatem et exempla sanctorum ostendit.

ab exteriori velis et tentoriis separatam fuisse (1); velis tecta erant martyrum sepulera, quæ cum mutarentur, dono mittebantur ad peculiares personas pietate ac dignitate insignes (2). Mirum proinde est synodum Pistoriensem hunc usum carpsisse. Conf. Guasco Dizion. Ricciano, etc., art. Mantellini. Et hic juvat subjicere nonnullas propositiones ejusdem synodi, cum censuris quibus damnatae sunt in Constit. Auctorem fidei, quæ huc referuntur:

«LXIX. Præscriptio, quæ generaliter et indistinctè inter imagines ab Ecclesiâ auferendas, velut rudibus erroris occasionem præbentes, notat imagines Trinitatis incomprehensibilis propter sui generalitatem, temeraria, ac pio per Ecclesiam frequentato mori contraria, quasi nullæ extant imagines SS. Trinitatis communiter approbatae, ac tunc permittendæ. — LXX. Item doctrina, et præscriptio generatim reprobans omnem specialem cultum, quem alicui speciatim imagini solent fideles impendere, et ad ipsam potius quam ad aliam confugere, temeraria, pernicioza, pio per Ecclesiam frequentato mori, tum et illi providentiæ ordini injuriosa, quo ita Deus nec in omnibus memoriis sanctorum ista fieri voluit, qui dividit propria unicuique prout vult (ex August. ep. 78, clero, senioribus et universæ plebi Hipponens). —

«LXXI. Item, quæ vetat ne imagines, præsertim B. Virginis, ullis titulis distinguantur, præterquam denominationibus, quæ sint analogæ mysteriis, de quibus in sacra Scripturâ expressa sit mentio; quasi nec adscribi possent imaginibus piæ aliæ denominationes, quas vel ipsismet publicis precibus Ecclesia probat et commendat, temeraria, piarum aurium offensiva, venerationi B. præsertim Virgini debite injuriosa. — LXXII. Item, quæ velut abusum extirpari vult morem, quo velatae asservantur certæ imagines, temeraria, frequentato in Ecclesiâ, et ad fidelium pietatem fovendam inducto mori contraria.»

Miracula demùm non fingunt Catholicis, sed ea referunt, quæ publicè, totâ spectante interdum civitate patrata fuerunt, et circa quæ processus à legitima auctoritate constructi sunt. Velle autem omnia miracula negare, eò quòd nonnulli privatâ auctoritate, aut falsa

(1) Conf. Ant. Mariam Lupi op. cit. Dissert. epistolare postuma intorno a battisteri antichi, § 81, seqq.

(2) Boldetti op. cit. lib. 1, cap. 9, sed data operâ de velorum usu in templis egit Rosweidus S. J., p. 849, seqq., ad Paulinum.

humore decepti, aliquot falsa evulgaverint, perinde est ac velle omnes nummos suspectos habere, aut etiam rejicere, eò quòd nonnulli falsarii nummos supposuerint aut adulteraverint.

Dices: Saltem nefas erit Dei aut SS. Trinitatis imagines pingere ac in templis fidelium venerationi exponere, ne deceptionis aut erroris periculo objiciantur.

Resp.: Distinguo: Pingi nequeunt imagines Dei aut Trinitatis in se aut in suâ naturâ, concedo; sub formis symbolicis sub quibus interdum Deus, aut quælibet divina persona apparuit, atque prout pingi in Ecclesiâ ejusmodi imagines consueverunt, nego. Absontum profectò esset velle Deum aut Trinitatem pingere ad exprimendam ejus naturam; at nemo Catholicorum est, qui id intendat in his imaginibus. Cum autem Deus sive in veteri, sive in novo Testamento corporeâ specie visus sit, nihil prohibet quominus sub eâ formâ in quâ apparere dignatus est, pingi possit. Sanè in vetustis musivis operibus, quæ reperiuntur in ædificiis Christianorum, ac in cœmeteriis, sæpè occurrunt ejusmodi imagines. S. Paulinus Nolanus describens imagines basilicæ S. Felicis, inter cæteras et hanc recenset SS. Trinitatis, epist. 52, ad Sever.:

Pleno coruscat Trinitas mysterio

Stat Christus agno, vox Patris cœlo tonat

Et per columbam Spiritus sanctus fluit.

Ad avertendum autem erroris cujuscumque periculum, satis erit populum ritè instituere (Vid. Bellarm. lib. 2 de Imagin. cap. 8). Hinc inter cæteras propositiones damnatas ab Alex. VIII, et hæc habetur: «Dei Patris sedentis simulacrum nefas est christiano in templo collocare.» (Vid. Viva, S. J., *Damnatarum thesium theologica Trutina*, p. 5, in prop. 25 ab Alex. VIII damn.) Quare meritò Pius VI, eidem affinem propositionem synodi Pistoriensis iterum præscripsit.

CAPUT VI.

DE CRUCE.

Supervacaneum quodammodo videri poterit, peculiarem instituere quæstionem de Cruce, post ea quæ de reliquiarum ac imaginum cultu disputavimus. Vel enim agitur de vivificâ Cruce ipsâ, cui Christus affixus est, et in censum ea venit sacrarum reliquiarum, inter quas principem locum obtinet; vel agitur de Cruce quæ ad illius conformationem configurata est, et hæc inter imagines sacras est computanda.

Cum tamen Crux proprios adversarios nacta sit, ac mos jam obtinuerit de eâ ex professo agere, ne videamur à majorum instituto discedere, breviter præcipua saltem attingemus, quæ ad hoc argumentum referuntur. Ea autem sunt, ut innuimus, tum Crux ipsa dominica, tum ejus imago, tum denique Crux quæ in signo transeunte consistit; quæ quidem omnia unicâ propositione complectimur, ne longius argumentum istud protrahamus.

PROPOSITIO. — *Omni superstitione vacat tum cultus quem Catholici Cruci dominicæ, ejusque imagini deferunt, tum usus crucis signi, quod passim ab ipsis usurpatur.*

Ad fidem catholicam spectat hæc propositio, ut patet ex decretis superius allatis circa reliquias et imagines, et ex damnatione Stauromachorum, Claudii nempe Taurinensis sec. IX, aliorumque qui eum secuti sunt, ut Petrus de Bruis, Wicleffus, alique obscuro nominis hæretici. Horum vafritiem adoptarunt Lutherus, Calvinus eorumque asseclæ. (Conf. Bellarm. lib. 2 de Imag. c. 26; Gretser. in erudito opere de Cruce tribus vol. fol. ed. cit.)

Sic verò assertam propositionem per partes evincimus: statim ac seculo Ecclesiæ IV, vivifica Christi Crux ab Helenâ reperta est, ut referunt gravissimi ejusdem ætatis scriptores (1), colî cepit, ab Helenâ primùm, teste S. Ambrosio, qui ejusdem pietatem summo perè commendat, Orat. de Obitu Theod. n. 46, ac deinceps in universo christiano orbe. Cujus rei luculentissimum documentum ex eodem S. Doctore habemus scribente ibid. n. 48: « Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum locavit, ut Crux Christi in regibus adoretur. » Eadem habet S. Cyrillus Hierosolym., qui et illud addit: « Lignum illud sanctum Crucis testatur (Deum esse Christum), quod hodiè apud nos cernitur; et per eos, qui cum fide particulam ex illo capiunt, totum istinc orbem terrarum ferè complevit. » (Catech. 10, n. 19: τὸ ξύλον τὸ ἕγιον τοῦ σταυροῦ μαρτυρεῖ μέχρι σήμερον παρ' ἡμῶν φαινόμενον,

(1) S. Ambrosius in Orat. funebri Theodosii imp.; S. Paulinus Nolan. ep. 51, n. 5, ed. Murat. Veron. 1736, ad Sulpit. Severum; Sulpitius ipse lib. 2 sac. Hist. c. 54; Socrates lib. 1, c. 17; Theodoretus lib. 1, cap. 18; Sozomen. lib. 2, c. 1, et 2, ac citra Helenæ mentionem Eusebius lib. 5 Vitæ Constant. c. 50, de quo conf. Bolland., tom. 3 augusti p. 565, § 8, seqq. ed. Antwerp. n. 75, et S. Cyrillus Hierosolym. in Ep. ad Constantium, n. 5; hic porrò fuit testis ocularis; Ruffinus Hist. Eccl. lib. 1, c. 7 et 8.

καὶ διὰ τῶν κατὰ πίστιν ἐξ αὐτοῦ λαβανόντων ἐπιτελεῖν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν σχεδὸν ἤδη πληρώσαν. Ac rursùm catech. 4, n. 10, et catech. 13, n. 4. Conf. not. Touttei ad hunc locum, ubi vindicat miraculum à Cyrillo et Paulino commemoratum, quòd crux licet toties per frustula inde decerpta imminui deberet, tamen nullum detrimentum fuerit passa. Ex quo cadunt, quæ Salmasius et ex eo Breckenridge ore profano dixerunt, posse ex reliquiis crucis, quæ circumferuntur, aut sylvam ceduam exurgere, aut navem extrui. Id ipsum testantur S. Joan. Chrysostomus, in lib. quòd Christus sit Deus, n. 9, Theodoretus, S. Paulinus Nolanus, adeò ut verè scripserit Rusticus Diaconus tom. 4 Bibl. PP. de la Bigne col. 1154: « Clavos quibus confixus est (Christus), et lignum venerabilis Crucis, omnis per totum mundum Ecclesia absque ullâ contradictione adorat, » cui consonat S. Joan. Damascenus, lib. 4 de Fid. orthodox. cap. 11.

Nec mirum est, lignum ipsum Crucis, in quâ fixus est redemptor hominum, et quam salutariorore sui sanguinis aspersit, quæque præcipuum promerendæ nostræ salutis instrumentum fuit, ut propterea σωτήριος, id est, salutaris propriè nominetur, quod Theodoretus observat quæst. 26 in Genes., in tantâ veneratione fuisse, cum videamus vel à primis seculis in summo honore ac pretio ejus effigiem Christi fideles habuisse. Exinde enim conficta illa ab ethnicis in Christianos calumnia, cruces omnes ab illis adorari, de quâ superius egimus. Non enim de nihilo, ut animadvertit Petavius lib. 15, c. 11, § 4, apud gentes rumor iste percubuerat, cruces omnes, etiam noxiorum, à Christianis in honore cultuque haberi, neque hoc illis potuissent unquam objicere, nisi certas venerari ipsos vidissent.

Deus ipse crebris miraculis hunc sibi cultum acceptum esse testatum voluit. Huc si quidem refertur celebris illa, quæ vigilantissimo Constantino imperatori visio in cælo facta est, quam refert Eusebius de Cruce trophæo cum inscriptione: *Hoc vince*, l. 1 de Vitâ Constant. c. 28; tum jussum à Christo eidem per quietem apparente datum, ut ad signi illius similitudinem quod viderat, fabricandum curaret vexillum, quo tanquam præsidio certissimo uteretur in præliis contra impetus hostiles; prout reipsâ imperator effecit ac Labarum nuncupavit, sibi quæ salutare esse perpetuò expertus est. Huc pariter spectant, quæ de pro-

digiosa Crucis effigie in Judæorum vestibus impressa referuntur, cum ipsi, jubente Juliano Apostatâ, templum Hierosolymitanum instaurare aggressi sunt.

Patres propterea effusi sunt in Crucis cultu extollendo, quorum testimonia vulgata sunt ac omnium manibus teruntur, quin necesse sit ea recensere. Novimus insuper ex certissimis documentis, Crucis effigiem in altaribus antiquitùs collocatam fuisse, ac proinde cultu veneratos eam fuisse primos Christi fideles. In excavationibus Pompeianis intra cubiculum illius domûs, quæ Pansam habuit dominum, in pariete cui marmoratum est inductum, toreuma Crucis effigiem exhibens repertum est. Paries, qui illi est è regione, exhibet imagines larium, quibus ethnici suas domos tuebantur. Ea urbs an. 79 à Christi nativitate fuit et combusta et obruta. Primis verò Ecclesiæ temporibus, non rarò evenisse credimus, ut in eodem tecto una atque eadem gens et Christianos et ethnicos numeraret inter suos.

Restat ut aliqua demùm adjiciamus circa illud, quod Tertullianus vocat *signaculum frontium*, seu quod Crucis signum transiens dicitur ac manûs agitatione formatur, et rebus quandoque benedicendis adhibetur. Antiquissimum esse ejus usum in Ecclesiâ non negant Protestantes, dummodò tamen veluti nuda cæremonia et ad fidei professionem instituta spectetur. Atqui ad emerendam præterea utilitatem, aliquam hæc cæremonia instituta est. Etenim nec nudam nec otiosam, sed ad multas opportunitates efficacem, existimatum fuisse ab ipsis Ecclesiæ primordiis hanc cæremoniam evincunt trita illa Tertulliani verba, quæ afferri solent ad ostendendam signi istius antiquitatem: « Ad omnem progressum, ait ipse, atque promotum; ad omnem aditum et exitum; ad vestitum, calciatum, ad lavaera, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia; quæcumque nos conversatio exercet, frontem Crucis signaculo terimus. » Lib. de Coronâ mil. c. 5 ed. Rigalt., post quæ immediatè subdit cap. 4: « Harum et aliarum disciplinarum si legem exostules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, » etc.; ex quibus patet hunc usum ex traditione apostolicâ descendere. Quomodò autem ad omnes ejusmodi usus adhibitum fuisset signaculum istud, si ad solam fidei professionem, ut Casaubonus contendit, usurpabatur?

Hoc insuper signo fugari solitos demones,

et admiranda quædam fuisse peracta, multis iterùm Patrum tum testimoniis, tum exemplis intelligimus. Epiphanius enim, Gregorius Nazianz. atque Nyssenus, Athanasius, Cassianus, Joan. Chrysost., Prudentius alique passim apud Gretserum, à cap. 20 ad 29, testantur ac plurima item prodigia per salutare hoc signum patrata fuisse, maleficas incantationes dissipatas, morbosque depulsos. Quinimò et aquam eodem crucis signo ac benedictione consecrare veteres consuevisse adversus dæmonum magorumque præstigias, eamque pietatem ingentibus interdum miraculis gratam sibi esse Deum ostendisse idem antiqui Patres sæpissimè produnt. Conf. Petav. de Incarn. lib. 15, c. 10; Mabillon. Præf. in sec. 4 Bened. § 3.

Ex his igitur patet dominicam Crucem omnino esse veneratione dignam, omnique honore, non quidem propter se, verum propter placidam hostiam, quæ ab ipsâ pependit, ex quâ ingens Deo gloria parta est, summa nobis utilitas, plenusque relatus est de morte ac inferno triumphus.

De naturâ verò cultûs deferendi vexillo crucis disputant theologi. Quidam enim ex scholasticis putant sive veram Crucem, sive ejus imagines latriæ cultu esse venerandas, ut Damascenus, Bonaventura, Angelicus Doctor, alique. Ast Bellarminus scribit hunc loquendi modum offendere aures Catholicorum, tum etiam præbere occasionem hæreticis liberius blasphemandi, lib. 2 de Imag., à cap. 20 ad 25, ubi accuratè argumentum istud totum expendit ac per appositas propositiones quid verius videatur statuit, ac diversas opiniones conciliat. Quapropter cum cæteris theologis docet neque veram Christi crucem, neque ejus imaginem per se adoratione latriæ esse colendam. Latriæ namque cultus creaturæ deferri nequit, multò minùs rationis experti, cujusmodi crux est. Hæc sententia clarè deducitur ex actis 1 et 7 concilii Nicæni II.

Quòd si honor imaginis transit in exemplar, idem tamen honor non est imagini impendendus ac prototypo. Ita major debetur regis personæ reverentia ac ejus imagini aut vestimentis.

Dùm Ecclesia canit: *O Crux, ave, spes unica...* *O Crux adoranda*, per Crucem Christum significat à quo salutis præsidia petimus, non ab ipsâ cruce; vel innuit nos expectare fructum crucis, id est, æternam salutem per merita Christi, qui cruci affixus est.

Difficultates.

Obj. 1°: Crux dolorem et ignominiam attulit Christo ejusque discipulis; non est igitur colenda. 2° Quod si Cruci deferendus cultus censeatur ob illius cum corpore Christi contactum, Jordanis igitur aquæ, Palæstinæ terræ, asello cui insedit Christus, quin et servi Christum percutientis manui, ac Judæ labiis cultus erit tribuendus; quæ absurdissima sunt. 3° Saltem nulla ratio est, cur crucis imaginem speciali ratione venerari debeamus, quia refert dominicam Crucem; alioquin et omnia præsepia, columnæ omnes, spinæ, flagella pariter colenda essent. 4° Demum negari nequit, magicæ artis esse, characteribus ac signis divinam tribuere virtutem, ut Catholici faciunt, qui vim fugandi dæmones, morbosque dispellendi ac cætera ejusmodi ipsi tribuunt Crucis signo. Ergo.

Resp. ad primum: Distinguo consequens: Si ratio haberetur ignominie aut doloris, quem Crux Domino attulit, concedo; si habeatur ratio illius gloriæ, quæ ex ignominia et dolore parta est Christo, atque emolumentorum, quæ nobis provenerunt, nego. Ad hanc verò gloriam et ad hæc emolumenta Catholici oculos et animum intendunt, dum cruci honorem et cultum deferunt.

Ad secundum, nego cons. et paritatem. Non solum enim ob corporis Christi contactum vera Christi crux cultum seu venerationem meretur singularem, verum etiam, quia selecta à Christo fuit tanquam instrumentum, quo salutis nostræ hostes devicit *palam triumphans eos in semetipso*, ut loquitur Apostolus Coloss. 2, 14, et in quo affixum fuit et deletum chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Eadem verò ratio non est Palæstinæ terræ, etc., neque tantæ sunt virtutis, ut ponere valeant ob oculos nostros Christi passionem, nec proinde possemus istorum cultu animi nostri grati sensus erga Christum significare.

TRACTATUS DE GRATIA.

Proœmium

In eum præcipue finem Unigenitus Dei Filius nostram sibi sumpsit naturam, tum ut homines a labe et pœna eriperet, quam ipsi et primi parentis culpa contraxerant et privata sua nequitia sibi quisque consciverat, tum etiam ut illos ad Dei consortium revocaret atque ad æternam felicitatem eve-

Manus autem servi Christum percutientis et labia Judæ proditoris monumentum exhibent immanis impudentiæ, et nequitie abominandæ, ac moralem præ se ferunt indecentiam, ob quam non colenda, sed detestanda sunt. Nec prætereundum est, quod cultus, qui rationali individuo defertur, ut superius adnotavimus, sit absolutus ac terminetur in ipso, non verò sit tantum relativus. Excipiens tamen casus in quo aliquis alium representat, ut cum legatus refert personam principis.

Ad tertium, nego iterum paritatem. Ratio enim disparitatis in eo est, quod cruces per se unice institutæ sunt ad representandam veram Christi Crucem, non item verò præsepia, spina ac cætera hujusmodi, quæ ad alios usus adhibentur. Quod si eo fine præsepia, columnæ, etc., pingerentur vel sculperentur ut Christi Domini mysteria, nativitat, e. g., vel passionis referrent, tunc ea veneratione aliquâ digna esse non inficiemur.

Ad quartum, distingo: Magicæ superstitionis esset tribuere virtutem signo ipsi, præscindendo à virtute Christi, concedo; secus, nego. Itaque Catholici non signo ipsi in se spectato efficaciam tribuunt, sed quatenus illud refert passionem Christi, ac tacitam saltem supponit Christi Domini invocationem.

Crucis porrò virtutem et gloriam, ad eamque honorandam incitamenta eloquenter illis verbis edixit Chrysostomus homil. 2 de Cruce et Latrone: « Crux prius, condemnationis et supplicii nomen erat; at nunc res est venerabilis et desiderabilis. Crux antea dedecoris et pœnæ argumentum erat; nunc gloriæ et honoris est occasio... Crux caput nostræ salutis; Crux infinitorum honorum argumentum... hæc reconciliationem Dei cum hominibus instituit... Propter hanc dæmones fugiunt, diabolus profligatur. Propter hanc humana natura cum angelicâ vivendi ratione contendit. »

ret. Deus enim proposuit, ut loquitur Apostolus, in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis et quæ in terra sunt in ipso (Ephes. I, 9, 10). Hæc porro *instauratio* in impii justificatione potissime consistit, et in adjumentis sive subsidiis, quibus homines adjuvantur ad eam sibi

comparandam, atque in eadem jam adepta perseverandum, fructusque vitæ æternæ dignos eliciendos, donec ad Dei perveniant adspectum. Hæc autem sunt, de quibus in præsentia agere instituimus, de

gratia nempe, ut vocant, actuali, item de gratia sanctificante sive de justificatione, tum denique de merito; ex quibus profluit totius tractatus in tres partes distributio.

PARS PRIMA.

DE GRATIA ACTUALI.

Si magna illa *instauratio*, quam Christus perfecit per sacrificium mortis suæ, in eo potissime consistit, quod hominem lapsum reparat, atque in pristinum, ex quo exciderat, statum revocat, patet talem ac tantam inter statum hominis innocentis et iapsi, ac demum per Christum reparati, intercedere necessitudinem ac dependentiam, ut alter ab altero divelli omnino non possit. Ex recta siquidem aut prava notione primæ conditionis primorum parentum, aut orthodoxa aut hæretica doctrina dimanat circa gratiam atque, ut deinceps videmus, circa justificationem et meritum bonorum operum. Ex hoc enim primo veluti annulo, tota contextitur series aut veritatum, quæ doctrinam catholicam constituunt, aut errorum sibi mutuo adversantium, quos pro diversa indole hæretici professi sunt, ad illam quomodo labefactandam.

Ut igitur contrarius pateat aut veritatum aut errorum nexus, atque uno veluti intuitu dignoscatur primæ hujus tractatus partis conspectus, juberit hic subjicere diversa hæreticorum systemata, eaque conferre cum doctrina Ecclesiæ Catholice. Inde enim eruemus errorum seriem ex suo veluti principio, atque unitatem catholicæ doctrinæ ex suo pariter fonte profluentem. Magnam hinc præterea lucem mutuabimur ad intimius dignoscendam diversæ doctrinæ indolem, quam sive propugnare sive convellere nobis proposuimus.

Primo itaque Pelagiani, inficientes primum parentem ad statum supernaturalem per gratiæ collationem fuisse evectam, ac dono integritatis a Deo cumulatum, confecerunt, nullam dari primigeniam labem, quæ in posterum transmitteretur; nullum vulnus, nullam infirmitatem ex ea homines contrahere; homines sibi sufficere, neque eis opus esse alio subsidio seu gratia Salvatoris, sive ad mandata servanda, sive ad acquirendum qualemcumque utriusque sublimem perfectionis gradum, ipsamque *ἀνολογίαν* sive *ἀperturbabilitatem* assequendam. Ad hæc enim sibi comparanda, in horum systemate, habent homines dona Creatoris quibus instructi sunt; hinc omnem gratiæ interioris necessitatem rejecerunt.

Secundo. Sociniani cum Pelagianis plane conveniunt. Rationalistæ eadem sectantes vestigia, in eosdem errores lapsi sunt. In istorum enim systemate, homo paradisiæ non fuit nisi typus primitivus idealis perfectionis ad quem in se referendum ejus posteri provocantur, cui additus est alius typus longe præstantior in Christo Jesu. Homo quippe ex

principio naturali perfectibilitatis semper potest in perfectione adipiscenda ulterius progredi, ita ut non solum typum referre, sed etiam ipsum superare queat. Nullus datur status supernaturalis, ex quo homo exciderit, aut ad quem revocari debeat; nulla præterea ipsi opus est gratia, sive ad malum vitandum, sive ad bonum prosequendum (1).

Tertio. Semipelagiani, quamvis peccatum originale admiserint ejusque in posteros Adæ propagationem cum præcipuis saltem consecrariis, quæ ex hoc dogmate profluunt, non tamen omnia ipsius consecraria fassi sunt. Parum namque sibi constantes, dum plus quam par est liberi arbitrii viribus tribuerunt, initium salutis in homine collocarunt ac perseverantiam absque peculiaris gratiæ subsidio. Quare cum Pelagianis tum gratiæ necessitati, quoad salutis initium et finem, tum ejus gratuitati detraxerunt, permiscentes statum integritatis cum statu elevationis ad ordinem supernaturalem per gratiam, qua primi parentes aucti a Deo sunt.

Quarto. Contra vero Novatores sæculi XVI, ex principio, quod constituerunt, protoparentum integritatem ac statum supernaturalem partem essentialem constituisse humanæ naturæ, confecerunt, 1° per peccatum originale ita fœdatam in essentiali sua parte esse humanam naturam, ut nihil sani et integri ea retinuerit; 2° amisisse hominem liberum arbitrium, ita ut omni actu et potentia sive intellectus sive voluntatis destitutus fuerit, non solum ad pios motus, sed ad ipsa opera moraliter honesta efficienda (2); 3° hæc opera sine gratia peracta totidem esse vitia et peccata; 4° gratiam hominem cogere ad agendum, seu gratiam humanæ voluntati ineluctabilem necessitatem inferre, aliaque ejusmodi, quæ ex eodem principio dimanant, quæque suo loco enucleatius exponemus. Interea ad scopum, quem nobis hic præstitimus, quod attinet, constat, hominem in istorum systemate passive sub gratia se habere, nihilque agere eidem gratiæ assentiendo aut cooperando.

Quinto. Baius, et ex eo Jansenius ac Quesnellus, Novatorum systema adoptantes quoad primam protoparentum conditionem, dum autamarunt justitiam originalem cum donis ac privilegiis conjunctis debitam eis fuisse ex ipsa creatione, in eosdem scopulos impegerunt, tum circa amissionem libertatis et opera

(1) Cfr. quæ de hoc argumento scripsimus tom. III, De Deo Creat. n. 490 et seq. cum notis appositis.

(2) Cfr. ibid. n. 485 et seqq. et in not.